

IRENA SASZKO

ROLA KOŚCIOŁÓW
W PRZEMIANACH SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH
NA UKRAINIE

THE ROLE OF THE CHURCHES
IN SOCIAL-POLITICAL CHANGES IN UKRAINE

Abstract. The article presents both chronology of Dignity Revolution events (21 November 2013 – February 2014) and the role of Churches and Christian communities in the social-political changes in Ukraine, beginning with Maidan events to Crimean occupation and the war in Donbass. Moreover, the problem of religious extremism and persecution of Christians by the Russian occupation authorities on the territory of the South-East of Ukraine has been arisen.

Summarised by Irena Saszko

Key words: Ukraine, Euromaidan, Maidan, Dignity revolution, occupation, war, religious extremism, persecution of Christians, Christian churches and communities.

Niezwykle istotny wydaje się fakt, że dzień 21 listopada, czyli pierwszy dzień rewolucji na Majdanie, został ogłoszony na Ukrainie Dniem Wolności i Godności, albowiem odkryć własną godność, którą obdarzył osobę ludzką Stwórca i Ojciec, człowiek będzie mógł dopiero wtedy, gdy poczuje się naprawdę wolny, tzn. nieskrępowany więzami własnego egoizmu i samowystarczalności, lecz otwarty na miłość Boga, drugiego człowieka, własnej ziemi ojczystej... Właśnie z tego powodu ów dzień przypomina przede wszystkim o wielkim wyzwaniu, które wciąż stoi zarówno przed całym społeczeństwem Ukrainy, jak też przed każdym obywatelem z osobna.

Dr IRENA SASZKO – pracuje na Uniwersytecie Narodowym w Chmielnickim (Ukraina); adres do korespondencji – e-mail: irenasaszko@gmail.com

Dr. IRENA SASZKO – lecturer at the Khmelnytskyi National University (Ukraine); address for correspondence – e-mail: irenasaszko@gmail.com

Fenomen Majdanu na Ukrainie ujawnił duchowy stan Ukraińców. Stanowi on również obfite źródło materiału dla teologów oraz religioznawców. Podczas Majdanu – jak nigdy dotąd – zostało przedstawione i sprecyzowane stanowisko Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich na Ukrainie odnośnie do dalszego rozwoju państwa. Duchowni i świeccy wypowiedzieli się na szereg tematów dotyczących przyszłości politycznej, cywilizacyjnej, kulturowej oraz duchowej kraju¹.

Wbrew opinii niektórych badaczy i publicystów działania Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich na Majdanie nie zostały zauważone na początkowym etapie ruchu powstańczego, chociaż świadkowie początków Rewolucji Godności odnotowali tam obecność kapłanów oraz siostr zakonnych już 29 listopada 2013 r. Niewątpliwie duchowni przyszedli na Majdan, ponieważ głos sumienia wzywał ich do miejsc gromadzenia się ludzi szukających prawdy, chociaż jeszcze wtedy nieodczuwających potrzeby kierownictwa duchowego. Z czasem jednak udział Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich stał się coraz bardziej zauważalny. Na podstawie analizy socjologicznej można wyróżnić sześć etapów czynnego angażowania się Kościołów na Majdanie:

Etap I – od początku akcji, czyli od 21 listopada, do nocy 30 listopada 2013 r., gdy studenci na Placu Niepodległości zostali okrutnie pobici przez jednostki specjalne milicji. Wówczas większość studentów znalazła schronienie w klasztorze św. Michała Archanioła Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Kijowskiego.

Etap II – od wspomnianego wydarzenia do drugiej próby „zduszenia” akcji protestów, co miało miejsce w nocy 11 grudnia 2013 r. Wtedy to właśnie duchowieństwo w sposób czynny było obecne wśród protestujących.

Etap III – od 11 grudnia 2013 r. do 13 stycznia 2014 r., czyli do dnia, gdy Kościół greckokatolicki otrzymał list od Ministerstwa Kultury, adresowany do metropolity Szewczuka, w którym znalazło się żądanie, by kapłani nie podejmowali żadnych działań duszpasterskich na Majdanie i stamtąd się usunęli.

Etap IV – od 13 stycznia do 21-22 stycznia 2014 r. Wówczas to na miejsce starcia przy ul. Gruszewskiego wyszli kapłani, którzy stanęli pomiędzy protestującymi na Majdanie a siłami bezpieczeństwa.

Etap V – od 21-22 stycznia do 18-21 lutego 2014 r. Wtedy doszło do masowego przelewu krwi protestujących.

¹ Рог. О. НЕДАВНЯ. Церковно-релігійний фактор Євромайдану в оцінках його учасників та прихильників. В: *Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка*. Red. Л.О. Филипович, О.В. Горкуша, В.В. Титаренко. Київ: Саммит-Книга 2014 s. 168-169.

Etap VI – od 21 lutego 2014 r. Wojna w Donbasie spowodowała nowe wyzwania nie tylko polityczne, społeczne, ekonomiczne, ale również duchowe, co zaktywizowało działalność duszpasterską Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich².

Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie na Ukrainie nie pozostawały z boku wydarzeń na Majdanie. Od samego początku protestów zwolenników integracji Ukrainy z Unią Europejską jednoznacznie opowiedziały się po stronie swoich wiernych. Już 25 listopada 2013 r. zostało opublikowane oświadczenie Patriarchy Filareta, zwierzchnika Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Kijowskiego, w którym wyrażał solidarność z protestującymi. 26 listopada 2013 r. Ogólnoukraińska Rada Kościołów oraz Organizacji Religijnych zwróciła się do rządu z prośbą, aby nie przeszkadzał uczestnikom Euromajdanu manifestować swoje pragnienia wolnego i godnego życia. 27 listopada 2013 r. rektorzy wyższych uczelni chrześcijańskich Ukrainy wsparli studentów protestujących na Majdanie. Wówczas zostały opublikowane słowa wsparcia kardynała Lubomira Huzara, byłego zwierzchnika Kościoła greckokatolickiego, skierowane do uczestników Euromajdanu. Pojawiły się też pierwsze teksty grecko- i rzymskokatolickich kapłanów, stanowiące refleksję nad ówczesnymi wydarzeniami na Majdanie. Również świeccy chrześcijanie zaczęli aktywnie tworzyć grupy modlitewne. 29 listopada 2013 r. została stworzona ekumeniczna grupa na Facebooku, znana jako „Modlitwa za Ukrainę”, której zadaniem było wspieranie protestujących. Następnie ks. Justyn Bojko (Kościół greckokatolicki) utworzył na Facebooku grupę „Modlitewny Majdan Ukrainy”, w ramach której działało ponad 3 tys. uczestników. W wyniku tych i podobnych działań o charakterze modlitewnym na Placu Europejskim w Kijowie zaczęły gromadzić się pierwsze ekumeniczne wspólnoty modlitewne³.

Początkowo, kiedy na Majdan wyszły pierwsze osoby, które nie zgadzały się ze zmianą europejskiego kursu Janukowycza na kurs prorosyjski, duchownych na Majdan nikt nie zapraszał. Część protestujących na Majdanie odrzucała potrzebę obecności kapłanów. Motywowano to tym, że na Majdanie są osoby niewierzące, a więc w ramach tzw. tolerancji obecność duchowieństwa byłaby niewłaściwa i niepożądana. Nie zważając na tego typu

² Por. tamże s. 169. С. ЗІДУРУК. *Короткий моніторинг подій*. W: *Майдан і Церква* s. 15-19; І. ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ. *Майдан недореволюції*. Дніпропетровськ: Арт-Прес 2014.

³ Por. <http://www.cerkva.info/uk/publications/articles/4184-zajava-euro.html>;
http://risu.org.ua/ua.index/all_news/confessional/aucro/54393/;
http://risu.org.ua/ua.index/all_news/community/religion_and_policy/54398.

głosy, niektórzy z duchownych pojawili się na Majdanie już w pierwszych dniach protestów. Sytuacja radykalnie zmieniła się z chwilą okrutnego pobicia studentów. Studenci znaleźli wówczas schronienie w murach świątyni. Od tej pory zarówno protestujący, jak też większość obywateli Ukrainy zaczęli bardziej przysłuchiwać się opinii Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich na temat bieżących wydarzeń na Ukrainie. Symbolika kościelna stała się na Majdanie bardziej zauważalna. Na znak solidarności z pobitymi studentami obok stelli z figurą Niepodległej Ukrainy zaczęto przynosić obrazki Chrystusa w koronie cierniowej, wizerunki Matki Bożej Włodzimierskiej, krzyże i świece. Wywieszono też plakaty z napisami: „Z nami Bóg!”, „Widzę twe czyny, człowieku!” „Bóg jest miłością” i inne. Podobnymi własnoręcznie wykonanymi plakatami dekorowano namioty, a także słynną „choinkę” Majdanu. Nieco później, z racji święta św. Mikołaja (według kalendarza gregoriańskiego), na Majdanie postawiono jego figurę, wykonaną w tradycyjnym ukraińskim stylu⁴.

Zainicjowano powstanie ekumenicznego namiotu modlitewnego (tymczasowej kaplicy), który szybko trzeba było powiększać z powodu bardzo dużej liczby modlących się ludzi. Nawet między wspólnymi modlitwami i nabożeństwami można było zauważyć, jak kapłani spowiadali wiernych lub po prostu z nimi rozmawiali, udzielając im rad, wspierając i pocieszając. Coraz częściej do duchownych zwracali się niewierzący, poszukujący, a nawet nieochrzczeni (przeważnie byli to Ukraińcy pochodzący z południowego wschodu Ukrainy), prosząc o udzielenie sakramentów. Na Majdanie zaczęła też działać charytatywna kuchnia oraz punkt medyczny Maltańskiej Służby Pomocy. Ze sceny Euromajdanu coraz częściej brzmiały głosy duchownych. Wiece, które stały się już regularne, rozpoczynano modlitwą ekumeniczną, na której obecni byli przedstawiciele prawie wszystkich Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. Wówczas po raz pierwszy w historii Ukrainy wielotysięczny tłum uklęknął, aby wspólnie zanieść modlitwę do Boga. Wydarzenie to zostało utrwalone w formie audiowizualnej. Zapoczątkowano też nocną tradycję cogodzinnej modlitwy za Ukrainę. Na scenie Majdanu pojawił się olbrzymi obraz Jezusa Miłosiernego z napisem: „Jezu, powierzamy Ci Ukrainę” oraz figura Matki Bożej Fatimskiej⁵.

⁴ О. ГОРКУША. *Євромайдан як індикатор трансформації релігійної функціональності або Революція Гідності як ситуація сповіді перед Богом, Україною та Людиною*. W: *Майдан і Церква* s. 61-75.

⁵ О. НЕДАВНЯ. *Церковно-релігійний фактор Євромайдану* s. 181-183.

W nocy z 10 na 11 listopada 2013 r., gdy jednostki specjalne znów zaczęły zbliżać się w kierunku Majdanu, modlitwa stała się jeszcze gorętsza. Wtedy to, po raz pierwszy od mongolskiej inwazji z 1240 r., zabrzmiał dzwon cerkwi Św. Michała Archanioła w Kijowie, należącej do Patriarchatu Kijowskiego. Protestujący z wdzięcznością przyjęli oddanie duchownych oraz ich odważną służbę w niebezpiecznych chwilach. Bohaterami Majdanu nazwano duchownych Kościoła greckokatolickiego, Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Kijowskiego, Ukraińskiego Kościoła Autokefalicznego, Kościoła rzymskokatolickiego, wspólnot luterzańskich oraz pastorów zielonoświątkowych, którzy utworzyli żywy mur pomiędzy milicją (Berkutem) a protestującymi. Odwoływali się oni do sumienia przedstawicieli prawa i prosili o zachowanie pokoju⁶. Ogólną aprobatę zyskała publiczna wypowiedź hierarchy Kościoła rzymskokatolickiego, biskupa Stanisława Szzyrkoradiuka. Pozytywnie odniósł się on do burzenia pomników Lenina, a także zaprosił wszystkich rzymskokatolickich kapłanów Ukrainy do codziennego odmawiania egzorcyzmów w intencji Ukrainy. Ważne symboliczne znaczenie miało ustawienie pierwszej w historii Ukrainy szopki betlejemskiej na Placu w Kijowie, jak również obchody Bożego Narodzenia z 24 na 25 grudnia 2013 roku ('EURORIZDWO'), gdy uczestnicy rewolucji kolędownali do samego rana⁷.

W pierwszym tygodniu po Bożym Narodzeniu Ministerstwo Kultury Ukrainy wysłało list do zwierzchnika Kościoła greckokatolickiego, arcybiskupa Światosława Szewczuka, w którym przedstawiciele ówczesnego rządu wprost stwierdzali, że działalność jego duchownych na Majdanie jest niezgodna z obowiązującym na Ukrainie prawem. Co więcej, w liście została sformułowana wyraźna groźba likwidacji Kościoła greckokatolickiego, jeśli metropolita Światosław nie odwoła podległych mu kapłanów z Majdanu. Ów oficjalny list wywołał natychmiastowy opór nie tylko metropolity, duchownych i wiernych Kościoła katolickiego obrządku bizantyńskiego, lecz również całego ukraińskiego społeczeństwa. Co więcej, listowna groźba ze strony władz państwowych przyczyniła się do jeszcze ściślejszego zjednoczenia narodu ukraińskiego i opowiedzenia się po stronie wartości chrześcijańskich. Po upublicznieniu listu grekokatolików zaczęli wspierać zwierzchnicy innych Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich. Na przykład, podczas obrad okrągłego stołu „Teologia w obecności Majdanu” luterński pastor stwier-

⁶ Por. <http://www.dw.de/на-україне-священники-стали-миротворцями/a-17378754>

⁷ Por. Г. ЦЕЛКОВСЬКИЙ, *Релігія вплетена в ландшафт Майдану так, як і в усе українське суспільство*. W: *Майдан і Церква* s. 90-92.

dził, że ze względu na początek prześladowania Kościoła grekokatolickiego on też uważa się za grekokatolika. Słowa te zgromadzenie ekumeniczne nagrodziło gromkimi brawami⁸.

Głośna stała się sprawa związana z grekokatolickim duchownym ks. Michałem Demydem, który został oskarżony na podstawie fałszywych dowodów o udział w akcjach protestu tzw. Automajdanu. Trzeba zaznaczyć, że kapłan pełnił wyłącznie posługę kapelana Majdanu i wyróżniał się jedynie niezwykle płomiennymi kazaniami na temat miłości do ojczyzny i sprawiedliwości społecznej. Zdobył on tak dużą popularność, że w kręgach rzymskokatolickich nazywano go współczesnym ukraińskim księdzem Popiełuszką⁹.

Oczywiście w międzyczasie podejmowano próby dialogu między Ogólnoukraińską Radą Kościołów oraz Organizacji Religijnych a prezydentem Janukowyczem. Były listy chrześcijan świeckich, zbieranie podpisów pod petycją do metropolity Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego, wówczas żyjącego jeszcze Wołodymyra Sobodana, z prośbą, aby w jakikolwiek sposób próbował wpłynąć na władze kraju w celu zapobieżenia przemocy. Trudno jednak powiedzieć, jaka była reakcja metropolity na te prośby.

Najbardziej znaczącą rolę odegrali duchowni podczas krwawego czwartku i piątku 19-20 lutego 2014 r., tworząc tzw. wartę pokojową. Najpierw utworzyli żywy mur między jednostką specjalną Berkut a protestującymi (byli to duchowni prawie wszystkich Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich na Ukrainie, łącznie z mnichami Kościoła prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego). Kiedy duchowni zrozumieli, że już nie dają rady panować nad sytuacją, zaczęli publiczną modlitwę na scenie Majdanu. Transportery opancerzone okrutnie miażdżyły ludzi, płonął Dom Związków Zawodowych, rannych nikt nie opatrywał, gdyż pogotowie ratunkowe dostało rozkaz powstrzymania się od interwencji. W nocy ze sceny Majdanu w transmisji na żywo rozbrzmiewała modlitwa różańcowa, którą prowadzili rzymskokatolicki duchowni ks. Mikołaj Myszowski – redaktor czasopisma „Credo”, o. Cyprian Czop OMI, o. Patryk Olich OFM, a także s. Lucyna Grząsko SSps – misjonarka z Polski, pracująca w ukraińskim radiu „Maria”. Następnego dnia ks. Myszowski wraz z innymi kapłanami chodził w kamizelce

⁸ Por. <https://www.youtube.com/watch?v=Mv3AdEdOA3k>; http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/24569-molodi-lideri-yevangelskix-cerkov-ukrayini-diskutuvali-na-kruglomustoli-majdan-i-cerkva-misiya-ta-gromadyanska-vidpovidalnist-xristyanina.html

⁹ Ks. Michał Demyd wraz z żoną jest autorem książki *Каміння Майдану* („Kamienie Majdanu”). Por. M. i K. ДЕМІД. *Каміння Майдану*. Львів: Свічадо 2014.

kuloodpornej po ul. Instytutckiej, rozgrzeszając umierających i błogosławiąc zabitych. Czynił to pod ostrzałem snajperów. Kilka tygodni później powiedział: „Bałem się. Nigdy w życiu aż tak się nie bałem. Ale czułem, że muszę. Kiedy zamykałem oczy zmarłemu, usłyszałem z tyłu męski głos: ‘Ojcze, potem będziesz się modlił. Pomóż wyciągać rannych’”¹⁰. W tę tragiczną noc został też ranny luterański pastor Ralf Haska¹¹. Siostra Lucyna zaś opowiada, jak około trzeciej w nocy milicja zaczęła strzelać do sceny Majdanu. „Kula przeleciała dosłownie obok mnie, trafiając tylko moją kurtkę. Jednak w tej chwili jedna osoba została ranna” – wspomina siostra, dodając, że przyszła chwila, gdy mówiła sama do siebie: „Nie będziemy się bać. Będziemy nadal trwać i modlić się”. I właśnie w tej chwili kula spadła przed nią na podłogę¹². W prawosławnym monasterze Św. Michała Archanioła, należącym do Patriarchatu Kijowskiego, a także w rzymskokatolickiej katedrze Św. Aleksandra, jak również w greckokatolickiej katedrze Zmartwychwstania Pańskiego urządzono szpitale polowe.

Po ucieczce Janukowycza w intencji zamordowanych na Majdanie wciąż jeszcze odbywały się wspólne ekumeniczne modlitwy, Drogi Krzyżowe ulicami Kijowa, m.in. z Krzyżem Świątowych Dni Młodzieży, który 21 lutego 2014 r. gościł w Kijowie. W pierwszych dniach po obaleniu rządu powołano też Komisję ds. Zjednoczenia Kościoła Prawosławnego na Ukrainie. Niestety, do tej pory Komisja jeszcze nie odbyła żadnego posiedzenia.

26 listopada 2014 r. odbył się briefing przedstawicieli Ogólnoukraińskiej Konferencji Kościołów Chrześcijańskich oraz Organizacji Religijnych Ukrainy, na którym podjęto problem dyskryminacji chrześcijan na okupowanych ziemiach Ukrainy. Według danych Krymskiej Misji Terenowej na Krymie prawie wszystkie konfesje chrześcijańskie oraz religie zaznają różnego rodzaju ucisku i prześladowań. Mają one różny charakter: od zastraszania, dyskryminacji, zniesławienia, utraty lub zniszczenia mienia do tworzenia alternatywnych związków wyznaniowych. Bardzo bolesny jest dla Ukraińców fakt, że większość księży Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Kijowskiego musiała opuścić Krym, a pozostałych kapłanów nieustannie wzywa się na przesłuchania prowadzone przez Federalną Służbę Bezpieczeństwa. Władze okupacyjne opłaty czynszowe za katedrę Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Kijowskiego podniosły 600-krotnie. Większość księży

¹⁰ Prywatna rozmowa z autorką.

¹¹ Por. <http://www.dw.de/в-киеве-ранен-немецкий-пастор/a-17442618>.

¹² <http://www.radiomaria.org.ua/novini/1370-radio-marija-molitsja-na-majdani.html>

greckokatolickich jeszcze wiosną, po kilku aresztowaniach i uprowadzeniach, została zmuszona do opuszczenia półwyspu. 2 września 2014 r. porwano 15 wiernych, którzy razem z księdzem jechali z Jałty do Eupatorii. Byli przetrzymywani w piwnicy i przesłuchiwani. Księżom rzymskokatolickim, wśród których większość to Polacy, władze rosyjskie nie chcą przedłużać wiz. Z tego powodu 24 listopada 2014 r. Krym zmuszony był opuścić proboszcz symferopolskiej parafii ks. Piotr Rosochacki¹³.

I jeszcze kilka słów o sytuacji w Donbasie. Najwięcej prześladowań w Donbasie doznają protestanci. 8 czerwca 2014 r., w dniu Pięćdziesiątnicy, z rąk terrorystów zginęło dwóch diakonów Kościoła Zielonoświątkowego z miasta Słowiańsk, a także dwóch synów pastora tej wspólnoty – Aleksandra Pawenki¹⁴. Zanim zostali rozstrzelani, poddawano ich torturom. W mieście Antracyt terroryści zajęli budynki należące do baptystów, w których ponad miesiąc przebywały osoby niepełnosprawne. Nadal mają miejsce wypadki szantażu, pobicia, podpalania i porywania protestantów, niszczenia ich majątków. Niektórzy protestanci pastory znajdują się na listach skazanych na śmierć. W Donbasie chyba już nie ma duchownych prawosławnych Patriarchatu Kijowskiego. Dwóch biskupów ukrywa się w domach parafian w obwodzie ługańskim. Na jednego z nich, biskupa ługańskiego i starobielskiego Atanazego, terroryści zorganizowali prawdziwe polowanie. Po porwaniu separatystyczni bojownicy zabrali biskupowi samochód, wsadzili go do swojej terenówki, zawiązali mu oczy i przez godzinę wozili po całym Ługańsku, grożąc torturami. Kazali mu klękać, a potem strzelali mu nad głowę, symulując egzekucję. Następnie wywieźli władykę za miasto, wsadzili do jego własnego samochodu i kazali już nigdy nie wracać do Donbasu. Podobne prześladowania są również udziałem księży greckokatolickich. Znana jest historia ks. Sergiusza Kulbaki – organizatora codziennej modlitwy ekumenicznej w centrum Doniecka w intencji pokoju na Ukrainie. Ksiądz ten przez miesiąc przebywał w niewoli. Mimo że chory na cukrzycę, nie miał możliwości przyjmowania leków. „Jesteś naszym wrogiem” – słyshał od bojowników. – „Będiesz umierał długo i powoli, dopóki się nie nawrócisz”. Terroryści dokonali profanacji katedry greckokatolickiej w Doniecku oraz klasztoru mniszek. Na szczęście zanim to nastąpiło, siostry zdążyły już opuścić monaster¹⁵. Porwano też dwóch księży rzymskokatolickich: Pawła Witka (Polaka), którego wyzwolono dzięki staraniom konsula

¹³ Por. <http://www.credo-ua.org/2014/11/126308>

¹⁴ Por. <http://galinfo.com.ua/news/167632.html>.

¹⁵ Por. <http://www.credo-ua.org/2014/11/126308>.

RP w Doniecku, oraz ks. Wiktora Wąsowicza, którego z kolei uwolniono dzięki staraniom biskupa zaporosko-charkowskiego Jana Sobiły. Ks. Wąsowicz spędził w niewoli dziesięć dni. W wywiadzie udzielonym ukraińskiej redakcji Radia „Maria” oznajmił, że był więziony razem z pastorami protestanckimi. Kilka razy z workiem na głowie wywożono ich na rozstrzelanie. Jednego z pastorów rzeczywiście rozstrzelano. Ks. Wąsowiczowi natomiast darowano życie, ponieważ trwały negocjacje z biskupem Sobiłą co do wysokości okupu¹⁶. To tylko niektóre przykłady okrutnych prześladowań chrześcijan przez rosyjskie władze okupacyjne na terenach południowo-wschodniej Ukrainy¹⁷.

Bez wątpienia zaufanie Ukraińców do Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich znacznie wzrosło. Świadczą o tym liczne badania socjologiczne. Głosu Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich wreszcie zaczęły słuchać władze państwowe. Z pewnością Kościoły otrzymały ogromny kredyt zaufania wśród ludzi po ostatnich wydarzeniach. Ukraińcy pragną, aby duchowni głosili Ewangelię nie tylko słowem, lecz własną obecnością w odpowiednim czasie i w odpowiednim miejscu. Rewolucja na Majdanie nie została nazwana Rewolucją Godności, gdyby o tej ludzkiej godności jako darze miłującego Boga nieustannie nie nauczali duchowni ze sceny Majdanu. Wzruszające i bardzo głębokie były słowa greckokatolickiego biskupa Francji, Szwajcarii oraz krajów Beneluksu Borysa Guziaka, który o czwartej nad ranem zwrócił się do demonstrantów, mówiąc: „Nie bójcie się! Tylko wierzcie! Ona zmartwychwstanie! Ukraina zmartwychwstanie!”¹⁸. Gniew oburzonego narodu Ukrainy był najlepszym przykładem tego, co nazywa się świętym gniewem przeciwko niesprawiedliwości. Jak stwierdził biskup Kościoła Chrześcijańskiego Wiary Ewangelicznej Ukrainy Mychajło Panočko, „władze, które mówią nieprawdę i czynią zło, same skazują się na zmianę. Królewska moc polega na prawdzie, a nie na jednostkach specjalnych czy pieniądzech. Oprócz modlitwy i działalności charytatywnej, Kościół winien być głosem Prawdy na wszystkich poziomach. Gdyby ludzie mówili prawdę, nie mielibyśmy takiej sytuacji, która obecnie zaistniała w

¹⁶ Por. <http://www.radiomaria.org.ua/novini/1828-piskop-jakij-vizvoljav-otecja-viktora-vonsovichajan-sobilo-pislja-padinnja-boinga777-separatisti-osoblivo-zacikavlenni-u-vikradenni-predstavnikiv-duhovenstva.html>. Lista Kościołów, zajętych przez bojowników: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_policy/5867

¹⁷ Więcej szczegółów na temat prześladowania protestantów na Wschodzie Ukrainy prezentuje film pt. *Koszmar chrześcijan ewangelicznych na wschodzie Ukrainy*: <https://www.youtube.com/watch?v=CWP2KfS59hY>

¹⁸ <http://www.credo-ua.org/2013/12/107283>

społeczeństwie. A jeśli społeczeństwo w swej większości lubi czy po prostu akceptuje kłamstwo, to jak możemy wymagać prawdy od władz państwowych?”¹⁹.

Otwarte jednak pozostaje pytanie, jaka jest rola Kościoła na Ukrainie. Czy ma on być głosem narodu, czy może pasterzem narodu? Naród jest bardzo zróżnicowany. Grekokatolicy mają „swój naród”, rzymscy katolicy – swój, protestanci – swój, a prawosławni nawet kilka „swoich narodów”²⁰. Jak pojmować tożsamość Kościoła prawosławnego, którego wierni są po różnych stronach barykady? Duchowni różnych konfesji chrześcijańskich powinni więc nie tylko werbalizować pragnienia ludzi, lecz również muszą być jakby o krok do przodu, aby wychowywać naród i go nauczać. W sytuacji, w której znalazła się obecnie Ukraina, Kościoły i Wspólnoty powinny otworzyć się na zmianę sposobu myślenia, aby w innym człowieku zobaczyć nie oponenta politycznego, lecz brata. Dobrze by było, gdyby chrześcijan na Ukrainie jeszcze bardziej połączyła modlitwa i głęboka świadomość tego, że w gruncie rzeczy nie walczymy „przeciw krwi i ciału, lecz przeciw Zwierzchnościom, przeciw Władzom, przeciw rządcom świata tych ciemności, przeciw pierwiastkom duchowym zła na wyżynach niebieskich” (Ef 6,12). Jeśli Ukraińcy wreszcie wezmą do rąk przede wszystkim miecz Bożego Słowa, wówczas Chrystus – jedyny Władca świata, zburzy rozdziałającą ich mur – wrogość (por. Ef 2,14).

BIBLIOGRAFIA

- ГОРКУША О.: Євромайдан як індикатор трансформації релігійної функціональності або Революція Гідності як ситуація сповіді перед Богом, Україною та Людиною. W: Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Red. Л.О. Филипович, О.В. Горкуша, В.В. Титаренко. Київ: Саммит-Книга 2014 s. 61-75.
- ДЕМИД М. і К.: Каміння Майдану. Львів: Свічадо 2014.
- ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ І.: Майдан недореволюції. Дніпропетровськ: Арт-Прес 2014.
- ЗІДУРОК С.: Короткий моніторинг подій. W: Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Red. Л.О. Филипович, О.В. Горкуша, В.В. Титаренко. Київ: Саммит-Книга 2014 s. 15-19.

¹⁹ М. ПАНОЧКО. *Це не протистояння між політиками, а сутичка правди з неправдою.* W: *Майдан і Церква* s. 104.

²⁰ Пор. Л. ФИЛИПОВИЧ. *Майдан – це виклики епох (про Майдан релігійний, особистий та суспільний).* W: *Майдан і Церква* s. 153.

- Недавня О.: Церковно-релігійний фактор Євромайдану в оцінках його учасників та прихильників. W: Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Red. Л.О. Филипович, О.В. Горкуша, В.В. Титаренко. Київ: Саммит-Книга 2014 s. 168-185.
- ПАНОЧКО М.: Це не протистояння між політиками, а сутичка правди з неправдою. W: Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Red. Л.О. Филипович, О.В. Горкуша, В.В. Титаренко. Київ: Саммит-Книга 2014 s. 102-104.
- ФИЛИПОВИЧ Л.: Майдан – це виклики епох (про Майдан релігійний, особистий та суспільний). W: Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Red. Л.О. Филипович, О.В. Горкуша, В.В. Титаренко. Київ: Саммит-Книга 2014 s. 148-154.
- ЦЕЛКОВСЬКИЙ Г., Релігія вплетена в ландшафт Майдану так, як і в усе українське суспільство. W: Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Red. Л.О. Филипович, О.В. Горкуша, В.В. Титаренко. Київ: Саммит-Книга 2014 s. 90-92.

NETOGRAFIA

- <http://www.cerkva.info/uk/publications/articles/4184-zajava-euro.html>
- http://risu.org.ua/ua.index/all_news/confessional/aucro/54393/
- http://risu.org.ua/ua.index/all_news/community/religion_and_policy/54398
- <http://www.dw.de/на-украине-священники-стали-миротворцами/a-17378754>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Mv3AdEdOA3k>
- http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/24569-molodi-lideri-yevangelskix-cerkov-ukrayini-diskutuvali-na-kruglomu-stoli-majdan-i-cerkva-misiya-ta-gromadyanska-vidpovidalnist-xristiyanina.html
- <http://www.5.ua/polityka/gpu-rozslidue-fakt-tisku-yanukovicha-ta-zakharchenka-na-mitropolita-upts-mp-volodimira-32802.html>
- <http://www.dw.de/в-киеве-ранен-немецкий-пастор/a-17442618>
- <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/05/7/6989377/>
- http://espreso.tv/news/2014/12/26/snaupery_quotdnrquot_oblashtuvaly_vohnevi_pozyciyi_u_khr_amakh
- <http://m--p.com/chudesni-zniknennya-novin-moskovskogo-patriarhatu-trivayut/>
- <http://uainfo.org/blognews/417084-mitropolit-onufriy-ne-zamechaet-rossijsko-ukrainskuyu-voynu-i-sleduet-ukazkam-patriarha-kirilla.html>
- <http://galinfo.com.ua/news/167632.html>
- <http://www.credo-ua.org/2014/11/126308>
- <http://www.radiomaria.org.ua/novini/1828-piskop-jakij-vizvoljav-otcja-viktora-vonsovicha-jan-sobilo-pislja-padinnja-boinga777-separatisti-osoblivo-zacikavleni-u-vikradenni-predstavnikiv-duhovenstva.html>
- http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_policy/58675/
- <https://www.youtube.com/watch?v=CWP2KfS59hY>
- <http://www.radiomaria.org.ua/novini/1370-radio-marija-molitsja-na-majdani.html>
- http://zaxid.net/news/showNews.do?patriarh_rpts_kiril_nazvav_provedennya_ato_nastupom_uni_ativ_na_pravoslavnih&objectId=1318873
- <http://www.credo-ua.org/2013/12/107283>

ROLA KOŚCIOŁÓW
W PRZEMIANACH SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH
NA UKRAINIE

Streszczenie

Artykuł przedstawia zarówno chronologię wydarzeń Rewolucji Godności na Ukrainie (21 listopada 2013 – luty 2014 roku), jak również ukazuje rolę Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich w przemianach społeczno-politycznych na Ukrainie, poczynając od Majdanu, a kończąc na okupacji Krymu oraz wojnie w Donbasie. Ponadto w artykule został podjęty problem ekstremizmu religijnego oraz prześladowania chrześcijan przez rosyjskie władze okupacyjne na terenach Południowego-Wschodu Ukrainy.

Streściła Irena Saszko

Słowa kluczowe: Ukraina, Euromajdan, Majdan, Rewolucja Godności, okupacja, wojna, ekstremizm religijny, prześladowanie chrześcijan, Kościoły i Wspólnoty chrześcijańskie.